

Valer RUS

**O SCRISOARE INEDITĂ DIN CORESPONDENȚA LUI
MOISE GROZA CU AUREL MUREȘIANŪ
DIMENSIUNEA NEGATIVĂ A MENTALITĂȚILOR
DIN VECHIUL REGAT ÎN VIZIUNEA UNUI BĂNĂȚEAN**

Cu ocazia unor verificări în Arhiva Muzeului „Casa Mureșenilor“ Brașov, am (re)descoperit o scrisoare rămasă inedită în urma acțiunii de editare a corespondenței generalului Moise Groza¹ cu membrii familiei Mureșenilor de la Brașov.

Acest efort editorial începe încă de la 1927 cu publicarea a 20 de scrisori din timpul Războiului de Independență de către Sextil Pușcariu², și este continuat de către Luana Popa în 1977³. Aceasta din urmă intenționa să epuizeze subiectul (cel puțin așa reiese din titlul lucrării Domniei sale) și, într-o anumită măsură, chiar a reușit acest lucru. După cum rezultă din dactilogramă⁴, și documentul (vezi anexa 2) de care ne vom ocupa în continuare trecuse prin faza transcrierii și era pregătit pentru a fi publicat, însă pe pagina la care se afla se găsește apostila „*Nu se publică*“, scrisă cu creionul (vezi anexa 1). Motivele care au determinat această dispoziție pot fi doar bănuite, însă ele nu sunt explicit formulate.

În scrisoare este descrisă tentativa de înlăturare a generalului Moise Groza din funcția pe care o deținea, printr-o pensionare forțată. Această acțiune se înscria într-o serie de „epurări“ îndreptate împotriva ofițerilor din armata României proveniți din teritorii din afara Vechiului Regat.⁵ În cazul lui Moise Groza incidentul are loc în anul 1906. Aprecierile la adresa celor aflați în fruntea Ministerului de Război de la București, care au instrumentat acest atac mai puțin ortodox, sunt destul de virulente, pe măsura frustrărilor resimțite de eroul războiului ruso-româno-turc de la 1877-1878. Să fie oare acesta unul dintre motivele care au dus la împiedicarea publicării și a acestei scrisori la timpul potrivit?!

După descrierea loviturii care i-a fost adresată, Moise Groza împărtășește cu nedisimulată mândrie vechiului său prieten, Dr. Aurel Mureșianu, satisfacția care i-a fost acordată prin anularea decretului regal (unicul caz în cei 40 ani de domnie ai Regelui Carol I de până atunci) care îl îndeparta nedemn din armata pe care o slujise cu devotament atâția ani.

Scrisoarea se încheie cu un post-scriptum din care aflăm despre încercarea promptă de speculare a situației de către Partidul Liberal, prin invitarea generalului, îndepartat de către ministrul conservator Manu, de a se alătura opoziției liberale.

Reîntregind astfel corespondența generalului Moise Groza cu reprezentanții familiei Mureșenilor din Brașov, sperăm ca viitorul istoriografiei românești să nu mai cunoască vremuri precum cele în care un document datând de la 1906, indiferent de natura informației pe care o cuprindea, să nu poată vedea lumina tiparului, lăsând incompletă imaginea unei anumite epoci și ignorând astfel valențele unor anumite mentalități.

¹ Vezi anexa 3 cu biografia generalului, document păstrat în Arhiva Mureșenilor.

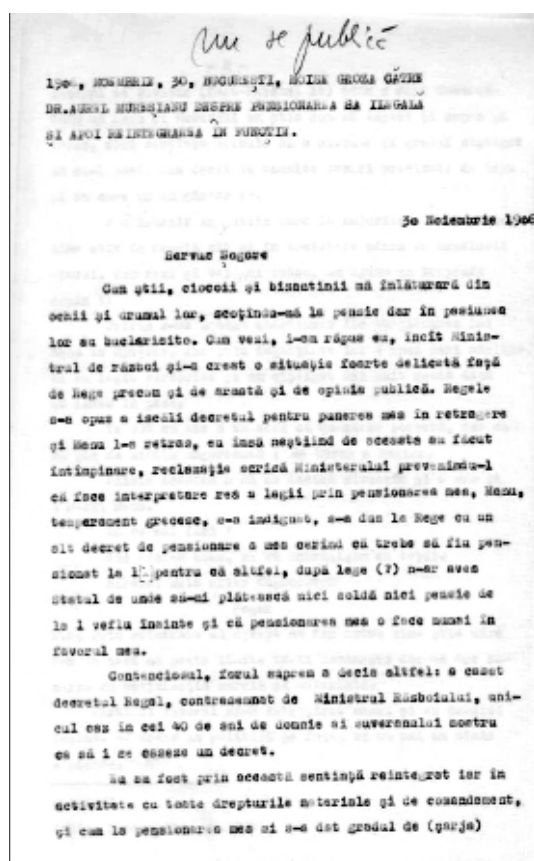
² Sextil Pușcariu, *Douăzeci de scrisori ale lui Moise Groza din Războiul de la 1877*, în „Anuarul Institutului de istorie națională“, IV, București, Cartea Românească, 1927, p. 230

³ Luana Popa, *Corespondența inedită a lui Moise Groza cu familia Mureșenilor*, în „Crisia“, VII, 1977, p. 351-378

⁴ Dactilograma se află în arhiva de documente a Muzeului „Casa Mureșenilor“, dosar „Lucrări muzeografice“.

⁵ Vezi și cazul generalului Bunaciu; informație Doamna Lucia Bunaciu.

Anexa 1

Anexa 2

30 Noembr (1)906

Servus Șogore

Cum ști(i) ciocoi și bizantinii mă înlăturară din ochii și drumul lor, scoțându-mă la pensie dar în pasiunea lor au buclarisito. Cum vezi i-am repus eu, încât Ministrul de Rezboi și-a creat o situațiune foarte delicată față de Rege precum și de armată și de opinia publică. Regele s-a opus a iscăli decretul pentru punerea mea în retragere și Manu l-a retras eu însă neștiind de aceasta am făcut întâmpinare, reclamație scrisă Ministerului prevenindu-l că face interpretare rea a legii prin pensionarea mea, Manu, temperament grecesc, s-a indignat s-a dus la Rege cu un alt decret de pensionare a mea cerând că trebe să fiu pensionat la 1... pentru că altfel, după lege (?) n-ar avea

Statul de unde să-mi plătească nici soldă nici pensie de la 1 Veflu înainte și că pensionarea mea o face numai în favorul meu.

Contenciosul, forul suprem a decis alt-fel: a casat decretul Regal, contrasemnat de Ministru Rezel unicul caz în cei 40 ani de Domnie ai suveranului nostru ca să i se anuleze un decret.

Eu am fost prin această sentință reintegrat iar în activitate cu toate drepturile materiale și de comandament și cum la pensionarea mea mi s-a dat gradul de (șarja) General de Divizie (feld-Marshal lt) acum e mare încurcătură că Manu și Guvernul nu știu cum să împace și capra și varza căci sentința trebuie să o execute și gradul câștigat nu mi-l poate lua decât în anumite cazuri precizate de lege și în care nu me găsesc eu.

E o emoțiune febrilă în public care în majoritate este pentru mine atât în armată cât și în societate afară de mamelucii ciocoi. Cum vezi și vei mai vedea, am ajuns un Dreyfuss român!!

Oricum s-ar tranșa cestiunea, fie cu plecarea lui Manu la Spațier, fie prin înghițirea lui a unei mare măslina, eu am ieșit victorios și am câștigat mai mult decât dacă mă lăsau în pace.

Te văd că iar o să zici că am noroc porcesc, – dar eu mă țin de dicala ungurească: Ne banczy a Magiar⁶.

Zilele acestia o se se decidă situația și a mea și a D-lui Manu.

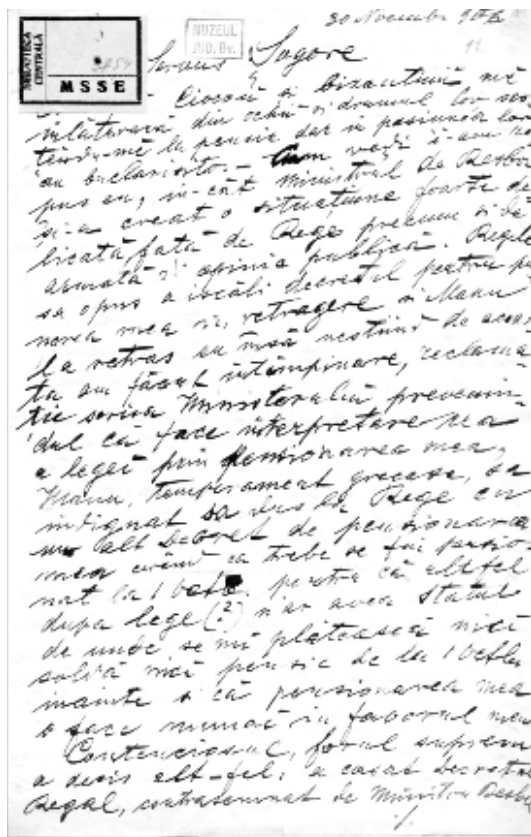
Tu ce mai faci?

Noi suntem bine și vă îmbrățișăm cu toții.

Servus, mein alter Kupferstich⁷.

Șogor

P.S. Prin reintrare mă aștept să fiu mutat cine știe unde dar nu cred că peste limita Țării Românești⁸, dar mă duc bucuros cu satisfacția morală și materială.

⁶ Nu-l necăji pe maghiar! (tr.magh.).

⁷ Bătrâna mea gravură (tr.germ.).

⁸ Este vorba de Brăila, localitate în care Moise Groza a locuit împreună cu familia până la sfârșitul vieții sale (n.n).

Partidul Liberal mi-a îmbrătoșat casul și eu daci înaintea mă arunc în politică pe față că nu mai nimic a perde.

Arhiva Mureșenilor, document 3754, dosar 590/5

Anexa 3

*Biografia Generalului Groza*⁹

Generalul Groza s-a născut în Banat, din părinți grăniceri. Aceștia în bătăliile Austriei din veacul al 18-lea și 19-lea dovediră Turcilor, lui Frederic cel Mare și lui Napoleon, vitejia strămoșească a românului.

Școalele militare le făcu în Austria, pe care absolvindu-le în anul 1866, fu avansat la gradul de sublocotenent și trimis pe câmpul de război din Italia, în crâncena bătălie de la Custoza (24 iunie 1866) fu rănit.

După încheierea păcii fu atașat la marele stat major în Viena, unde prin contact cu mica colonie românească și mai ales cu membrii a României June își refăcu cunoștințele limbei materne pe care o cam uitase prin școlile militare austriace.

În anul 1870, a fost atașat la serviciul statului major al armatei austriece pentru facerea hartei militare a Transilvaniei. În vara anului 1871, întâmplător se întâlnește în munții Buzăului unde lucra la harta militară cu repausatul general Florescu, pe atunci ministru de Război al României, care inspecta granița.

Tânărul ofițer austriac făcu o bună impresie asupra inteligentului general și acesta îl invită cu multă stăruință să vină în armata Română, în care pe atunci se simțea o mare lipsă de ofițeri cu cunoștințe speciale ca ale

⁹ Mapa documentului 8728 conține trei variante ale biografiei generalului Moise Groza, noi dând publicității una dintre variante, precum și un pasaj, privitor la chestiunea pensionării forțate, din o a doua variantă de biografie. Facem această completare pentru a prezenta profilul ofițerului român lectorilor noștri care au mai puține informații despre el.

ofițerului Groza, încât statul nostru era în ajun să facă harta țării ca în anii 1854-56 cu ofițeri de stat major străini!

La anul 1873 locotenentul Groza, om înzestrat nu numai cu bune cunoștințe militare, dar și cu adevărate simțăminte naționale, ceea ce totdeauna înalță și călăuzește mai ales pe omul cult, intră în armata Română cu gradul și vechimea avută în armata străină (austriacă). Tot în acest an Generalul Florescu îi puse la dispoziție 12 ofițeri eșiți din școlile noastre militare pe cari îi pregăti în lucrările practice pe teren pentru facerea hartei țării. Din acești ofițeri mai sunt astăzi în armata noastră generalii Boteanu Remus, Căpitanovici, Constantinescu, Toma și mai mulți coloneli.

În primăvara anului 1875 locotenentul Groza începu cu seoția sa, sub șefia colonelului Barozzi, care pe atunci era șeful statului major al armatei, facerea hartei topografice a Moldovei, cu rezultate așa de bune, încât ministrul de războiu mări personalul și budgetul și puse astfel temelii actualului Institut Geografic al armatei, cu care ne putem mândri.

După cum se vede până aci Generalul Groza a fost adus în armata română cu scopul bine determinat, facerea hartei topografice a țării, folosindu-se de cunoștințele sale câștigate în școala și armata străină.

*
* *

La începutul războiului independenței, locot. Groza fu înaintat la gradul de căpitan și numit subșef de stat major al Diviziei a IV-a comandate de Dl. General G. Manu.

După trecerea Dunărei, întregul stat major al Diviziei acesteia fu schimbat afară de căpitanul Groza, care rămâne în funcția sa, ca unul ce cunoștea bine trupele și operațiunile de urmat.

În lupta de la 27 August, în care Divizia a IV-a respinse avantposturile Turcești spre Grivița și în care regimentul 13 de Dorobanți și 5 de linie se distinseseră atât de mult, căpitanul Groza dovedi cunoștințele și curajul său militar, în mijlocul ploaiei de gloanțe fiindu-i calul împușcat sub el. Redanul (mica redută Grivița) Grivița fu cucerită și menținută de Români și două tunuri de ale noastre scăpate din primejdia de a cădea în mâinile vrăjmașului.

Comandant al diviziei era colonelul D. Angelescu, iar șef al statului major lt. Colonel Voinescu.

Pentru această conduită exemplară în luptă, căpitanul Groza a fost decorat cu medalia „Virtutea Militară” care distincțiune nu se dase până atunci decât colonelului Murgescu din marină pentru scufundarea Monitorului turcesc la Brăila și căpitanului Botez, grav rănit la Calafat.

După trei zile adecă în memorabila și pentru noi falnică zi – după multe veacuri de restriște națională – ambele armate aliate României și Rusiei, aveau să dea atacul general în contra Plevnei.

Armatei române îi cădea partea cea mai grea, luarea Redutei Grivița, cheia Plevnei, la atacul căreia din Iulie, 16 și 17, generalii ruși Krudener și Schildner – Schuldner au fost zdrobiți. Marele Cartier – general de la Verbița, cu totul neorientat, credea că este o singură redută, pe când de fapt erau două: Grivița N° 1 și N° 2 de mai târziu.

În consecința acestei neorientări, atacul general al românilor era dispus să fie dat cu două coloane, formate de divizia a III-a și a IV-a și a treia coloană rusească și executat din fața taberei române.

Căpitanul Groza era atașat ca ofițer de stat major să conducă la atac coloana din centru a diviziei a IV-a pe care o comanda Colonelul Borănescu Grigore.

În marșul coloanei spre atac, căpitanul Groza atrage atenția comandantului asupra dispoziției greșite a marelui cartier general, arătând că în fapt sunt două redute Grivița și trăgând coloana de atac între amândouă – precum era dispoziția marelui cartier general să duc la înfrângere și distrugere sigură. Astfel cerea schimbarea acestei dispoziții greșite.

Comandantul coloanei refuză net această schimbare, bazându-se pe ordinul precis primit.

Atunci căpitanul Groza i zise: Dle Colonel, în numele comandantului Diviziei, care m-a delegat a conduce coloana ei la atac, vă rog dați ordin ca trupele să mă urmeze, căci eu prefer mai bine să fiu împușcat înaintea frontului pentru că mi-am executat un ordin greșit, decât să duc ostașii la o moarte sigură și zadarnică.

*Comandantul a cedat acestui raționament și căpitanul Groza izbuti a duce trupele mascate de cutele terenului până la o **sută cincizeci și două sute metri de Grivița N° 1 fără a perde un singur om** (subliniere a autorului în textul original). Dar cu toate acestea, reduta a fost luată numai după trei asalturi destul de crâncene; dar înainte de a sosi coloana rusească. Perderile inevitabile după aceste trei asalturi fură relativ mici față cu ale diviziei a III-a Română care a înaintat la atac asupra redutei Grivița N° 2 de-a dreptul după ordinul dat de marele cartier general, fiind distrusă înainte de a putea ajunge la redută.*

Aci au pierit vitejii noștri maiori Șonțu și Valter Mărăcineanu împreună cu mulți ofițeri și mii de soldați, aci e Valea Plângerii.

În revărsatul zilei de 31 August, turcii porniră cu mare furie din redutele Bucovului asupra Griviței N° 1 ca să alunge pe români și ruși din ea, spălându-și înfrângerea de eri.

Garnizoana redutei ocupată de noi era aproape sleită în puteri prin trei asalturi grele și prin o noapte întreagă petrecută cu arma în mână, de teama vreunui atac nocturn din partea turcilor. Apoi mai erau și neânțelegeri între ofițerii ruși și români, cu privire la ținerea Griviței N° 1 și astfel în fața mișcării ofensive a turcilor începură a o părăsi.

Căpitanul Groza, carea avea să schimbe trupele române din redută cu altele proaspete în momentul suprem văzând situațiunea critică, îndreptează din propria sa inițiativă câte un batalion din al 13-lea și al 14-lea de dorobanți precum și bateria căpitanului Algiu, asupra flancului stâng al coloanei turcești care surprinsă de focul românilor se retrase în mare dezordine iarăși la Bucov.

Ast-fel reduta Grivița N° 1 rămase în stăpânirea armatei române, unicul succes al sângeroasei bătălii din 30 august pentru că rușii perduseră în acea dimineață toate redutele cucerite cu atâta bravură și sânge în ziua de eri. Pentru această faptă de adevărat curaj și chibzuință militară, căpitanul Groza fu lăudat de comandantul suprem al armatei prin ordin de zi pe întreaga armată, decorat cu Steaua României și înaintat la gradul de major. Dar aceasta s-a întâmplat numai după o anchetă făcută la fața locului, sub președinția Colonelului Eraclie. Arion îl deslegă de călcarea ordinului primit felicitându-l de dispozițiile luate. În caz de nereușită după toate legile militare, era să fie împușcat înaintea frontului.

În armata austro-ungară pentru asemenea împrejurări de reușită prin mai bune dispozițiuni luate pe teren, contra ordinului, să acordă crucea Mariei – Thereziei cu titlu de baron și venit annual după vechime.

La 6 Septembrie și 7 Octombrie, viteaza armată română încearcă din nou două asalte asupra redutei Grivița N° 2, dar care nu reușiră. La ultimul asalt căpitanul Groza fu contuzionat la cap de explozia unei ghiulele de artilerie turcească, căzând în șanțul din apropiere în nesimțire, de unde a fost scos dintre morți și răniți, de soldații români și readus în cortul diviziei în nesimțire, cu o scufie de spital în cap, pansat de d. general Davila, iar sabia și chipiul rămăseră în locul unde căzuse.

După atacul nereușit, mult încercata divizie a 4-a fu retrasă în rezervă, iar întregul ei comandament schimbat, cu generalul Racoviță ca comandant, colonelul Boteanu Emanoil ca șef de stat major iar majorul Moise Groza rămase sub-șef de stat major, luând parte activă la toate operațiunile ulterioare ale armatei până la căderea Plevnei.

Divizia a 4-a se întoarse în țară escortând prizonierii turci iar majorul Groza fu reținut la marele cartier general al armatei de vest, din nou formate pentru operațiunile asupra cetății Vidinului.

După încheierea păcii, majorul Groza a fost atașat ca ofițer de stat-major și delegat al armatei la delimitarea granițelor României față de statul vecin Austro-Ungaria, în comisiunea internațională.

Misiunea aceasta tehnică, militară și politică era de natură destul de delicată și grea pentru un militar probat pe câmpul de război.

Ea a durat o serie de ani, trecând prin multe dificultăți și cu toate acestea ofițerul român a reușit și pe acest teren spinos diplomatic, lăudat, onorat și stimat chiar și cu părțile adverse, ceia ce i s-a dovedit prin acordarea unei mari decorații austriace.

Ar crede cineva că un ofițer care s-a distins atât de frumos pe câmpul de luptă, precum și în timp de pace pe terenul spinos al comisiunilor internaționale, va trebui neapărat să înainteze repede pe scara gradelor militare. Așa e datina în toate armatele europene.

Generalului Groza, de la gradul de major, câștigat pe câmpul luptei de la Plevna, i-a trebuit douăzeci și doi de ani ca să treacă trei grade pentru a se face general de Brigadă.

Chiar și gradul acesta l-a primit grație intervenției M.S. Regelui care în memoriile sale din fața Plevnei, precum asemenea le apreciază și istoria oficială a marelui nostru stat-major despre războiul Independenței. Această istorie se predă în școlile noastre militare.

*În timpul acesta de 22 de ani, alți ofițeri tot buni, dar cari nu s-au distins atât de bine pe câmpul de luptă ca ofițerul Groza au **trecut** (subliniere a autorului în textul original) prin toate gradele, adică de la sublocotenent începând, și au ajuns de a-i fi concurenți la gradul de General de Brigadă.*

Arhiva Mureșenilor, doc. 8728.

(...) – La 1903 fu numit comandant al Diviziei 4 din București, după cererea M.S. Regelui Carol și sub șefia Prințului moștenitor Ferdinand.

La 1907, în 14 aprilie fu avansat general de Divizie în rezervă urmând a fi scos la pensie.

Cum, scoaterea la pensie cu câteva luni înainte de termen, hotărâ pe supusul și integral ofițer Groza a-și cere dreptate în justiție, la Înalta curte de casație la „Contencios“, atunci nou înființat.

Câștigând procesul care fu primul la acest înalt for de justiție, fu reintegrat în toate drepturile sale până la împlinirea legală a vârstei de scoatere la pensie. (...)

Arhiva Mureșenilor, doc. 8728, mapa 2.